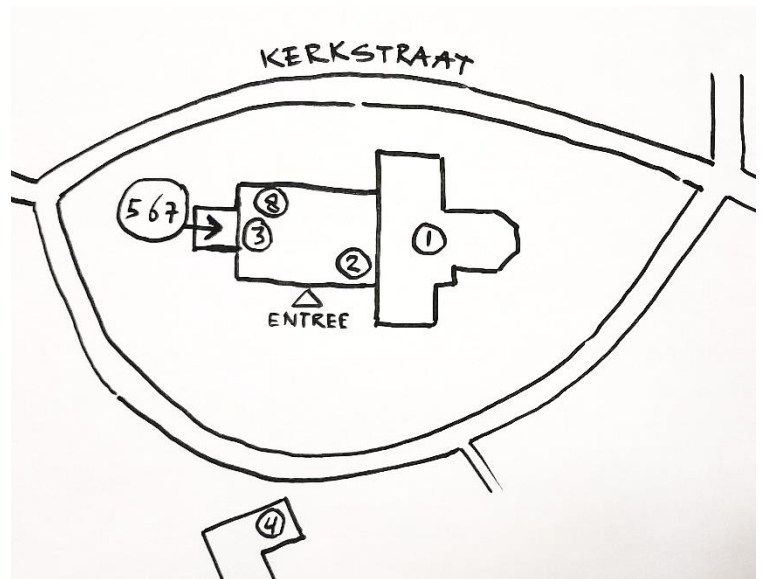

Verhalen rond de Oude Kerk

Begraven in het Rampjaar

Op 22 juni 1673 wordt pastoor Ignatius van Hoorn begraven in het koor van de kerk. Hij sterft aan een besmettelijke ziekte als gevolg van het oorlogsgeweld dat Dongen in het Rampjaar treft. Op 20 juli van 1672 branden 1200 Franse dragonders het dorp voor tweederde plat en plunderen de huizen en hoeven. Ignatius wordt kort na deze rampzalige dag pastoor omdat zijn voorganger als gevolg van het geweld gewond het dorp is ontvlucht. In 1984 wordt zijn graf teruggevonden. Het kazuifel, de kousen en de leren muilen waarin hij is begraven zijn goed bewaard gebleven.

In de vitrine de schoenen van Ignatius van Hoorn

2 Ruzie over een middeleeuws torenkruis

In 1907 krijgt het stedelijk museum in Brede het middeleeuwse torenkruis geschonken. Al sinds het inkorten van de toerenspits in de Franse Tijd stond het opgeslagen in de toren. De gemeente Dongen hecht dan maar weinig waarde aan het roestend stuk smeedijzer. Dat verandert in 1930 als de torenspits wordt gerestaureerd en de gemeente het kruis terug op de toren wil. Op hoge poten eist men het torenkruis uit het museum terug. Maar eens gegeven blijft gegeven... en er komt een kunstig gesmede kopie.

Zowel het middeleeuwse torenkruis, als het koorkruis, zijn tentoongesteld

In de kerk geboren

Het dak van de kerk stort in 1928 door achterstallig onderhoud in. De protestantse kerkgemeenschap is zo arm als een kerkrat en had al eerder gepoogd de kerk te verkopen, te restaureren en zelfs te slopen. De rijksoverheid wist dit laatste te voorkomen en zocht na de instorting versneld naar middelen om de kerk te redden met een sobere restauratie. Ook aan de exploitatie werd gedacht. Zo kwam er een woning binnen de muren van de kerk voor de koster. Hoewel er maar weinig meer van rest is deze woning tot 1974 in gebruik en zijn er ook kinderen in geboren. Maar weinigen zullen nog weten dat de leegstaande woning als eerste heemkundig museum heeft gefunctioneerd!

Zoon van de koster, Jacques van der Schans, doet zijn verhaal.

3 Klokgieten in de kerk

In 1667 moet er een nieuwe torenklok worden gegoten omdat de oude is gebarsten. Het schip van de kerk verandert tijdelijk in een industriële werkplaats waar in een put onder de kerkvloer de klok wordt gevormd. In een oven wordt het brons tot 1150 graden verhit om het vervolgens in de mal te laten vloeien. De klosgieter, Claudius Humblot, was een specialist die letterlijk van kerktoren naar kerktoren trok om zijn vak uit te oefenen.

In 1984 zijn resten van de klosgieterput opgegraven. De klok zelf hangt nog altijd in de toren en werd gelukkig niet omgesmolten door de Duitsers in de Tweede Wereldoorlog. Een klokje uit 1855 ging toen wel de smeltoven in.

Archeologische vondsten van de gietput en de klepel en luidbalk van de klok uit 1855 zijn te zien.

4 Geheime berguimtes van burgemeester Huijzman

Burgemeester Huijzman (1766-1823) leefde in roerige tijden. Als fanatiek patriot staat hij niet aan de zijlijn van de politieke ontwikkelingen. Als hij zich in Dongen vestigt heeft hij er al een bewogen leven opzitten. Hij heeft zelfs moeten vluchten naar St Omer in Frankrijk na de staatsgreep van de Orangisten in 1787. Waarschijnlijk door vriendschap met een medevluchteling uit Dongen komt hij in 1796 hier terecht en wordt gemeentesecretaris en later burgemeester. In 1803 neemt hij zijn intrek in Kerkstraat 52E, recht tegenover het raadhuis tegen de gemeentetoren. Hij neemt voorzorgsmaatregelen om in tijden van onrust en oorlog kostbaarheden te kunnen verbergen. Geheime bergplaatsen worden getimmerd in de modieuze kastenwand groot genoeg om de hele gemeentelijke administratie in te kunnen verstoppert. Zeker in de Franse Tijd zal blijken dat hij deze voorzorgsmaatregelen niet voor niets heeft genomen.

De stijlkamer met de kastenwand is te bezichtigen.

5 Bevrijding uit een politiecel

Vanaf 1933 is de kerktoren in gebruik als politiebureau met twee cellen op de begane grond. De gevangenen turfden de dagen op de celdeuren of krasten er hun naam in. Soms met duidelijke boodschappen erbij voor de lezers: *Weg met de Nederlandsche regering of Jannus bekend nooit want dan ben je verlooren*. Onder de gevangenen was tijdens de Tweede Wereldoorlog Goof Schoormans. Hij was opgepakt en actief in het verzet. Op de kozijnstijl van zijn cel schreef hij zijn naam. Zijn vrouw kwam na een paar dagen naar de toren en wist haar man vrij te krijgen. Hij moest en zou naar huis komen want hij had acht kinderen om voor te zorgen!

De originele politiecellen met inscripties zijn te bezichtigen.

6 Twitteren via de kerktoren met Napoleon

Door de veroveringen van Napoleon werd ook Nederland deel van het Franse keizerrijk. Om dit grote gebied te besturen was communicatie over grote afstanden belangrijk. Het wegennet werd hiervoor verbeterd en nieuwe uitvindingen werden in praktijk gebracht. Bijvoorbeeld de optische telegraaf van Chappe. Houten toestellen met draaiende armen waarmee tekens konden worden gevormd werden op kerktorens geplaatst. Ze waren zo van grote afstand (30 km) zichtbaar. Van toren naar toren konden berichten worden overgeseind. Dongen werd één van de schakels in de lijn van Parijs naar Amsterdam waarmee bij goed weer in twintig minuten tijd berichten konden worden overgebracht. Ongelooflijk snel in een tijd dat post nog met paarden en postkoetsen moest worden vervoerd. Vergelijkbaar met de uitvinding van internet en mobiele telefonie in onze tijd.

Een model en afbeeldingen laten de semafoor herleven.

7 Het ontbrekende tandwiel

Het torenuurwerk uit 1672 was voor die tijd een technisch hoogstandje. Door de uitvinding van de slinger door Christiaan Huygens liep het uurwerk bovendien veel betrouwbaarder dan zijn voorganger. Toch blijkt alle techniek kwetsbaar en valt ook het uurwerk na eeuwen trouwe dienst stil. Als in 1984 het uurwerk wordt herontdekt en onder enthousiasme en vasthoudend aandringen van Ben Velge wordt gerestaureerd staan de restaurateurs voor een grote uitdaging. Eén tandwiel ontbreekt! Die bleek bij iemand als trofee thuis aan de muur te hangen!

Bij hoge uitzondering is het werkend uurwerk op de torenzolder voor publiek toegankelijk

8 De kerk als brandweerkazerne

Eind 18e eeuw terroriseert Adriaan van Campen de Baronie van Breda door brandbrieven te leggen. Boeren en notabelen werden afgeperst en wanneer niet betaald wordt ging hun bezit in vlammen op. Adriaan woont zelfs een tijd in Dongen. Hij wordt uiteindelijk opgepakt omdat hij zichzelf voorbijpraat en komt in 1787 op beestachtige wijze aan zijn einde. Hij wordt geradbraakt op de Grote Markt in Breda, zijn hand afgehakt en zijn hoofd tentoongesteld. Tegen brand kon men in die tijd niet veel beginnen. Enkel leren emmers en brandhaken waren beschikbaar. De terreur van Adriaan zorgde daardoor ook voor positief nieuws. Het gemeentebestuur schafte in juli 1782 een brandspuit aan en plaatste deze in het schip van de kerk.

Een oude brandspuit is tentoongesteld